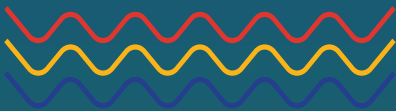

Batjha Kgethang Baetapele Ba HAO

Toolkit ya Monkakarolo Wa Ka

Dikateng

1.	Mabapi le toolkit ena	3
2.	Kamoo Afrika Borwa ke buswang ka teng	4
3.	Molaotheo FC	5
4.	Dibalote tsa disampole	6
5.	Mehato e 8 ya ho Vouta	7
6.	Kamora Balote: Morero Wa Ka wa Ketso	8
7.	Karete ya ka ya Tshepiso	9
8.	Boikarabello ho tswa ho Manifesto	10
9.	Tseba Pele O Ya	11
10.	Tlhaloso ya Mantswe a Bohlokwa	13
11.	Dinnete tse Potlakileng	14

Mabapi le toolkit ena

“Toolkit Ya Ka Ya Monkakarolo” e hlakisitswe tlasa projeke ya *Batjha Kgethang Baetapele ba Lona* ya South African Institute of International Affairs (SAIIA), e tsheheditse ke Social Justice Initiative (SJI). Tlasa projeke, SAIIA e reretswe ho buisana le batjha – haholoholo bakgethi ba lekgetlo la pele – porofenseng ya Foreistata ka ditokelo tsa demokrasi, boikarabello ba setjhaba, le tshebetso ya ho kgetha Dikgethong tse tlang tsa Mmuso wa Lehae.

Toolkit ena e tla ba tataiso ya hao ya ho hokahanya boiphihlello ba bophelo ba hao le ditsi le meralo e re busang. E rerile ho o thusa ho hokahanya dintlha ka ho hlwaya se o sebeletsang setjhabeng, se sa sebetseng setjhabeng sa heno, hape e tla fana ka ditataiso tsa mohato-ka-mohato tsa kamoo mmuso o bopilweng ka teng, kamoo o ka kenyang letsoho ho theheng phapang, le seo o ka se lebellang seteisheneng sa ho vouta.

Toolkit e reretswe wena – ditaba tse bohlokwa ho wena, diphetho tseo o batlang ho bona di fihlelletswe, dipotso tseo o nang le tsona, le karolo eo o ka e bapalang bobedi ka le kathoko ho dikgetho.

Hape o ka arolelana ka tokomane ena kapa linki ya ho e daonlouta kahara marangrang a hao a phedisano.

Contributors:

Dr Heather Thuynsma

Isabel Bosman-Burnett

With inputs from Gustavo de Carvalho

All rights reserved. Copyright is vested in the South African Institute of International Affairs (SAIIA) and the authors, and no part may be reproduced in whole or in part without the express permission, in writing, of SAIIA.

Cover design and artwork: FAD Communications

02 Ke Mosebetsi Wa Mang? Tataiso e kgutshwane

Mmuso o na le dikarolo tse tharo, naha, porofense, le lehae, moo Molaotheo o hlohang ho sebetša mmoho hona le ho hlodisana. Karolo ka nngwe e na le makala a mararo:

Lekgotla la Ketsamolao
e etsa molao

Lekgotla ya Phethahatso
e kenya molao
tshebetsong

Tsamaiso ya Semolao
e rarolla ditseko mabapi
le molao

Ha ho karolo kapa mokgahlelo o le mong o tshwereng matla kaofela. Moralo ona wa ditekolo le ditekanyo o teng ka ho qolleha ho thibela tlhekefetso ya matla.

Mofuta wa phano	Karolo e ikarabellang ka sehlooho	Dintlha
Phepelo ya metsi, dikgwerekgwere, ho phuthwa hwa dithole, mebila ya lehae, mabone a mebileng, phepelo ya motlakase	Lehae (municipality)	Sekejule sa Molaotheo 4B/5B (ha e balwa mmoho le Karolo ya 156 – Matla le mesebetsi ya dimasepala); ditheo tse kgolo di ka kenyelletsa ditsi tsa porofense/naha (mohl., Eskom, diboto tsa metsi)
Bodulo (ho kenya tshebetsong)	Lehae , jwalo ka eijente e kenyang tshebetsong	Pholisi ya bodulo ka boyona hase mosebetsi wa masepala empa dimasepala di rera le ho e kenya tshebetsong sebakeng sa mmuso wa naha/porofense
Thuto ya sekolo, Bophelo bo bottle ba setjhaba/ditleliniki le dipetlele	Porofense	Mafapha a porofense a tsamaisa tsena; mmuso wa naha o beha pholisi e okametseng
Pholisi ya bopolesa, dikerante tsa setjhaba, pholisi ya moruo o monyane le theho ya mesebetsi, ID ya naha/ditokomane tsa setjhaba	Naha	E behilwe le ho tshehetswa ka ditjhelete haholo ke mmuso wa naha, leha e kenngwa tshebetsong lehaeng (mohl., diteshene tsa SAPS)
Tlhokeho a mesebetsi, bobodu, maikutlo mabapi le polokeho ya setjhaba	E arolelanwe / dikarolo tsohle	Nako e ntle ya ho sekaseka mmuso wa tshebedisano sebakeng sa ho qobella karabo e le nngwe

Molaotheo o sebetsa jwalo ka Melao ya Papadi, e sireletsa e mong le e mong, eseng feela mohlabadintlha wa sehlooho, mme o sebetsa ka ho tshwana ho eo e bang o matleng ka letsatsi la dipapadi.

Mokgahlelo	Mehlala
Ditokelo tsa motheo (Tshireletso)	Tekano · Bophelo · Boitlhompho
Molaotheo FC — Ho latela Melao	
Ditokelo tsa setjhaba (Hara lebala)	Bodumedi · Tumelo le maikutlo · Tokoloho ya ho hlahisa maikutlo
Ditokelo tsa dipolotiki (Tlhaselo)	Tokelo ya ho kgobokana le ho ipelaetsa · Tokelo ya ho kgetha · Tokelo ya ho theha le ho kenela
Ditokelo tsa setjhaba le moruo (Botebo ba Mokgatlo)	Phihlello ho bodulo · Tokelo ya thuto · Phihlello ya tlhokomelo ya bophelo bo botle
Hopola: ditokelo tsa setjhaba le moruo di hola ha nako e ntse e ya, ho latela disebediswa tse teng le temo e hatetseng pele, eseng tjheke e sa ngolwang, empa ese ya kgetho.	

BAKENG SA MOTSEBETSI WA 4

04

Disampole tsa Dibalote Sampole feela

SAMPOLE FEELA – HA SE BALOTE YA NNETE

Ena ke balote ya boikwetliso bakeng sa tshebetso ya thupelo. E sebedisa mabitso a qapilweng, ao eseng a nnete. Ha e amane le mokga kapa mokgethwa ofe kapa ofe wan nete wa dipolotiki.

SAMPOLE YA BALOTE YA WATE — VOUTELA MOTHO

Tshwaya ka ☒
bolokong BO LE BONG feela

NAME	PARTY 1		
NAME	PARTY 2		
NAME	PARTY 3		
NAME	PARTY 4		
NAME	INDEPENDENT		
NAME	PARTY 6		
NAME	PARTY 7		
NAME	PARTY 8		
NAME	INDEPENDENT		
NAME	PARTY 10		
NAME	PARTY 11		
NAME	PARTY 12		
NAME	PARTY 13		

SAMPOLE YA BALOTE YA PR YA KHANSELE YA SETEREKE — VOUTELA MOKGA

Tshwaya ka ☒
bolokong BO LE BONG feela

NAME	PARTY 1	
NAME	PARTY 2	
NAME	PARTY 3	
NAME	PARTY 4	
NAME	PARTY 5	
NAME	PARTY 6	
NAME	PARTY 7	
NAME	PARTY 8	
NAME	PARTY 9	
NAME	PARTY 10	
NAME	PARTY 11	
NAME	PARTY 12	
NAME	PARTY 13	

SAMPOLE YA BALOTE YA PR YA KHANSELE YA LEHAE — VOUTELA MOKGA

Tshwaya ka ☒
bolokong BO LE BONG feela

NAME	PARTY 1	
NAME	PARTY 2	
NAME	PARTY 3	
NAME	PARTY 4	
NAME	PARTY 5	
NAME	PARTY 6	
NAME	PARTY 7	
NAME	PARTY 8	
NAME	PARTY 9	
NAME	PARTY 10	
NAME	PARTY 11	
NAME	PARTY 12	
NAME	PARTY 13	

05 Mehato e 9 ya ho Vouta

Bala mehato ena e 9 ya nnete, ebe o ikwetlisa ka dibalote tsa disampole tse leqepheng le fetileng.

1

Fihla seteisheneng sa ho vouta moo o ngodisitsweng teng.

2

Ofisiri ya ho vouta e lekola ID ya hao ebe o fumana lebitso la hao lenaneng la bakgethi.

3

Monwana o moholo wa letsoho le letona/lenala le tshwauwa ka enke e sa tloheng.

4

(Di)pampiri ya hao ya balote e ya tempuwa.

5

O fumana (di)balote ya hao.

6

O ya kamora sekrini sa poraefete sa ho vouta.

7

O tshwaya kgetho ya hao ka X e hlakileng.

8

O mena balote ya hao ebe o e beha ka lebokoseng le kwetsweng la balote.

9

O tswa seteisheneng — o nkile karolo tshebetsong ya demokrasi.

Haebe balote e senyehile ka phoso: bolella ofisiri ya ho vouta pele o e beha ka lebokoseng hore a o fe e ntjha. Tshwaya ka X e hlakileng, eseng tswepe kapa ditlhaku tsa mabitso, letshwao le se hlakang le ka etsa balote e sengwe.

06

Kamora Balote: Morero wa ka wa Ketso

Ho vouta ho etsahala hanngwe kamora dilemo tse hlano, disebediswa tse mona di ka sebediswa bekeng e latelang. Kgetha e le nngwe eo o e tsellang mme o tlatse leqephe lena la tshebetso.

Taba eo ke e tsotellang ka ho fetisisa:

Ke karolo/setsi sefe se ikarabellang (naha/porofense/lehae/aroletlanwe)

Ketso e le nngwe e sa amaneng le ho kgetha eo ke tla e nka:

Neng?

Na ke ngodisetswe ho kgetha? Haeba ho se jwalo, morero wa ka wa ho lokisa seo ke:

Disebediswa tse seng tsa ho kgetha tse o ka di sebedisang

- Ho ya kopanong ya komiti ya wate; ho fana ka ditshwaelo ho mokgwaritso wa molawana wa masepala
- Ho nka karolo dikopanong tsa setjhaba tsa masepala wa heno tsa IDP
- Ho ikopanya le mokhaselara wa wate ya heno ka kotloloho
- Ho sebedisa kanale ya semmuso ya masepala wa heno ya ditletlebo tsa tshebeltso
- Boipelaetso bo ngotsweng
- Boraditaba
- Boipelaetso bo semang morusu
- Ho kenela mokgatlo o thehilweng ke setjhaba

07 Karete ya ka ya Tshepiso

Tshwaya dife kapa dife tse o amang.

- ☐ Ke tla lekola ngodiso ya ka ho vouta
- ☐ Ke tla ngodisa haeba ke so etse jwalo
- ☐ Ke tla kopanong e le nngwe ya wate kapa ya IDP pele ho dikgetho
- ☐ Ke tla bua le metswalle e mmedi mabapi le ho ngodisa
- ☐ Ke tla vouta ka la 4 Pudungwana 2026
- ☐ Ke kgetha ho se voute, empa ke utlwisisa dikgetho tsa ka tse ding tsa ho nka karolo

08 Boikarabello bo tswa ho manifesto

Sebedisa dipotso tse na tse tataisang ho bona na manifesto ya mokga e sebetsana le ditaba tse bohlokwa ho wena. Sena se tla o thusa ho jarisa baetapele ba hao boikarabello bakeng sa ditshepiso tsa bona.

- Na nka hlwaya dintlha tsa bohlokwa ho manifesto ya mokga oo?
- Na dintlha tsee di sebetsana le ditaba tseo ke di tsotellang ka ho fetisisa?
- Ke mathata afe ao mokga o reng o tla shebana le ona?
- Mokga o re o tla sebetsana le bothata/mathata aa jwang?
- Baahi ba tla tseba jwang hore taba e sebedistswe?
- Mokga o tla lefella dintho tseo e reng o tla di etsa jwang?
- Na mokga o beile dinako tse hlakileng hore diketso tsa ona di kgone ho methwa?
- Na mokga o na le rekote ya ho phethahatsa ditshepiso tsa ona tsa nako e fetileng?
- Ke tshisinyo efe ya pholisi e tla nkama ka tsela e ntle ka ho fetisisa bophelong ba ka?
- Ke ditshepiso dife tse shebahalang eka di ka etsahala le ho fihlelleha?

09 Tseba Pele O Tsamaya

Dintho tse tshwailweng ka lebokose le tlatwang di hloka tlhahisoleseding ya nnete ho tswa ho mohlophisi wa hao.

DIKGETHO TSA MMUSO WA LEHAE

Laboraro la la 4 Pudungwana 2026

Ingodise ho tloha ka dilemo tse 16. Vote from age 18. Tlisa Buka ya hao ya ID e tala, karete ya smart ID, kapa Setifikeite se Nakong sa Boitsebiso sa Nakwana.

Lekola ngodiso ya hao: SMSa nomoro ya hao ya ID ho 32810 (R1.00) · elections.org.za · registertovote.elections.org.za · WhatsApp 060 088 0000 · 0800 11 8000 (ke mahala, ka dinako tse itseng)

Mokhanselara wa wate ya ka

My municipality's service-complaint channel

MOKGAHLELO WA DIVOUTU TSE KGETHEHILENG

Mmantaha, 21 Lwetse – Mmantaha, 12 Mphalane

Bakgethi ba ngoditsweng ba sa kgoneng ho ya seteisheng sa ho vouta ka lebaka la bokowa, boimana, kapa ho fokola mmeleng kapa ba sa kgoneng ho voutela seteisheng sa bona sa ho vouta ka letsatsi la dikgetho, ba ka etsa kopo ya voutu e kgethehileng. Ha hona le bokowa, phokolo ya mmele kapa boimana, mokgethi a ka voutela ha hae kapa setsing sa tlhokomelo ka MATSATSI A KGETHILWENG PELE a beilweng ke Khomishene ya Dikgetho. Haeba o sa kgone ho voutela seteisheneng sa hao sa ho vouta ka letsatsi la dikgetho, mokgethi a ka kgethela seteisheneng sa hae sa ho vouta ka MATSATSI A KGETHILWENG PELE a beilweng ke Khomishene ya Dikgetho.

Dikgetho tse Ikgethileng bakeng sa Dikgetho tsa selemo sena tsa Mmuso wa Lehae di tla etsahala ka la 2 le 3 Pudungwana mme bakgethi ba hloka ho hlalosa dikopong tsa bona hore na ba lokela ho etelwa malapeng a bona kapa ditsing tsa tlhokomelo, kapa na ba tla voutela seteisheneng sa bona sa ho vouta ka matsatsi a ikgethileng a ho vouta.

Ho ithuta haholwayane ka kgetho ya ho Vouta ho Ikgethileng le ho etsa kopo, etela www.elections.org.za/pw/specialvotes/about-special-vote.

LETSATSI LE HLAHLAMANG

O voutile – jwale ho etsahalang?

Letsatsi la Dikgetho hase pheletsoho ya tshebetso. Letsatsi le hlahlamang le bohlokwa mme ke hona o tla qala ho latela diphetho tsa kgetho.

1. **Ho balwa hwa divoutu ho qalwa hanghang kamora hore diteishene tsa dikgetho di kwalwe mme ho tswela bosiu kaofela. Haeba ho sa qetwa, sena se ka tswelapela ho fihlela letsatsing le hlahlamang.**
2. **Diphetho tsa dikgetho di phatlalatswa ha ho bala ho fellella.**
3. **Dikhansela di a ajwa mme ha ho sena mokga o hapang boholo ba dikgetho, ho qalwa dipuisano tsa mmuso wa kopanelo.**

Dipotso tseo o ka ipotsang tsona kamora dikgetho ke tsena. Karolo ya hao jwalo ka mokgethi ha e a fela ha o etsa kgetho ya hao mme nako e pakeng tsa dikgetho ke hona ha o latela karabelo ya mmuso o motjha ho ditlhoko tsa baahi. Letsatsi le kamora dikgetho ke moo o qalang ho nahana ka diphetho le ditshekatsheko tsa kopanelo tseo qetellong di lebisang ho hore na mmuso o ka jariswa boikarabello jwang ke ditjhaba.

1. Na hona le mokga o hapileng boholo ba dikgetho kapa ho hlokwa kopanelo?
2. Ke mokga ofeng o hapileng wate ya heso?
3. Majoro e motjha ke mang?
4. Ke ditshepiso dife tse entsweng ke mokga o hapileng nakong ya letsholo la bona?
5. Ditho tsa setjhaba di ka latela jwang diketso tsa mmuso ho tseba na ditshepiso di bolokilwe?

Tlhaloso ya Mantswe a Bohlokwa

Mantswe a sebedisitsweng nakong ya wekshopo ya kajeno ka puo e bonolo

Bili ya Ditokelo

Kgaolo ya 2 ya Moloatheo, e thathamisang ditokelo tseo naha e tlamehang ho di hlomphe, sireletsa, phahamisa, le ho di kgotsofatsa bakeng sa batho bohle ba Afrika Borwa.

Molaotheo

Molao o ka sehloohong wa Afrika Borwa; melao yohle e meng le ketso ya mmuso di tlameha ho tsamaellana le ona.

Mokhanselara

Setho se kgethilweng sa khansele ya masepala, e ka ba khanselara ya wate (ya kgethilweng ke sebaka se itseng) kapa khanselara ya PR (ya abilweng ke karolo ya kgetho ya mokga).

Demokrasi

Moralo wa mmuso o thehilweng hodima puso ya batho, oo hangata o sebedisang ka baemedi ba kgethilweng.

Khomishene ya Dikgetho ya Afrika Borwa (IEC)

Setheo se ikemetseng se ikarabellang bakeng sa ho tsamaisa dikgetho le lenane la bakgethi.

Phethahatso

Karolo ya mmuso e kenyang tshebetsong melao le ho tsamaisa mesebetsi ya letsatsi le letsatsi. Kabinete naheng ka bophara, Tonakgolo le diMEC diporofensing, Majoro le bahlanka lehaeng.

Mokgethwa ya ikemetseng

Motho ya iketelang dikgetho ese setho sa mokga wa dipolotiki.

Morero o Kopantsweng wa Ntshetsopele (IDP)

Morero wa masepala wa motheo wa dilemo tse ngata o kenyeletsang disebediswa, ditjhelete, le dintlha tsa bohlokwa tsa ntshetsopele, tseo ho lokelang ho buisana ka tsona le setjhaba.

Boahlodi

Makgotla, a toloka molao, a kenyang Molaotheo tshebetsong, le ho rarolla dikgang.

Ketsamolao

Karolo ya mmuso e etsang melao, Palamente naheng ka bophara, ketsamolao ya porofense, le khansele ya masemala lehaeng.

Boemedi ba karolelano (PR)

Sistimi ya dikgetho eo ho mekga e hapang ditulo ka karolelano ho karolo ya divoutu tse ba di fumanang.

Komiti ya wate

Setheo sa baemedi ba setjhaba ba kgethilweng se eletsang mokhanselara wa wate le kganella ditshwaelo tsa setjhaba hore e be diqeto tsa khansele.

11 Dinnete tse Potlakileng

Dinomoro tse mmalwa tseo o lokelang ho di tseba, mabapi le hore na hobaneng ha lentswe le kgetho ya hao di le bohlokwa.

60.9%

Palo ya batjha ba sa sebetseng naheng ka bophara (dilemo 15–24) ka Q1 2026, e hodimodimo ya sehlopha sefe kapa sefe sa dilemo.

Mohlodi: Statistics South Africa, Quarterly Labour Force Survey Q1 2026

18%

Karolo ya bakgethi ba ngoditsweng ba dilemong tse 18–29 in 2024, e theohile ho tloha ho 28% ka 2004. Palo e fetang 70% ya batho ba dilemo di 18–19 e ntse e sa ngodiswa jwalo ka ha ho tlalehilwe ke IEC bohareng ba 2026.

Mohlodi: EISA Journal of African Elections (2024); TimesLive reporting on IEC data (2026)

2023

Bakgethwa ba ikemetseng, bao e leng kagale ba dulletswe ho ba le ditulo tsa khansele, ba eketditswe ho ya ho dikgetho tsa Lekgotla la Ketsamaolao la Naha le la porofeseng ke Molao wa Tokiso wa Dikgetho wa 1 wa 2023 (o tekennwe ka la 17 Mmesa 2023), ho latela kahlolo ya Lekgotla la Molaotheo ya 2020.

Mohlodi: gov.za; Palamente ya Afrika Borwa; Lekgotla la Molaotheo (Nyewe ya New Nation Movement NPC)

1 + 4 + 18

Sebopeho sa masepala wa Foreistata: masepala o 1 wa motseterepo (Mangaung) + dimasepala tse 4 tsa setereke (Fezile Dabi, Lejweleputswa, Thabo Mofutsanyana, Xhariep), di arotswe hape hore ebe dimasepala tse 18 tsa lehae.

Mohlodi: municipalities.co.za; Mmuso wa Porofensi wa Foreistata (2026)

Handwriting practice lines consisting of 20 horizontal lines.

SAIIA

